

4. Концепция и программа обновления профессионально-педагогической подготовки учителя в КГПУ / ВНИК. – Красноярск: РИО КГПУ, 2000. / Яблокова Л.В., Бордуков М.И., Адольф В.А.
5. Садовская Е.А. Профессиональная компетентность будущих преподавателей – исследователей университета: Методические указания к практическим занятиям по дисциплине "Педагогика высшей школы". – Оренбург: РИК ГОУ ОГУ, – 2004. – 50с.
6. Симонов В.П. Диагностика личности и профессионального мастерства преподавателя. – М., 1995. – 192 с.
7. Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Мищенко А.И., Шиянов Е.Н. Педагогика: 4-е изд. – М.: Школьная Пресса, 2002. – 512 с.
8. Худобина О.Ф. Педагогические условия преодоления психологических барьеров у студентов в процессе билингвального обучения в ВУЗе: Автореф. дис. канд. пед. наук, 13.00.08, Волгоград, 2007 – Волгоградский гос. пед. ун-т – 28 с.
9. Хуторской А.В. Практикум по дидактике и методикам обучения. – СПб.: Питер, 2004. – 541 с.

Анотація

У статті обґрунтовано важливість діагностики готовності педагогічних кадрів до взаємодії з учнями із урахуванням педагогічних умов, які будуть сприяти розвитку у майбутніх учителів іноземної мови компетенцій, потрібних для її успішного здійснення. Автор пропонує модель професійної готовності майбутнього педагога до педагогічної взаємодії з учнями, розглядає компоненти цієї моделі та способи діагностики рівню їх розвиненості у студентів, а також пропонує методики задля спрямування педагогічних кадрів саме на продуктивну педагогічну взаємодію з дітьми.

Аннотация

В статье обосновывается важность диагностики готовности педагогических кадров к взаимодействию с учениками, учитывая педагогические условия, которые будут благоприятствовать развитию у будущих учителей иностранного языка развитию компетенций, необходимых для успешного взаимодействия с учениками в процессе их обучения. Автор предлагает модель профессиональной готовности будущего педагога к педагогическому взаимодействию с учениками, рассматривает компоненты этой модели и возможные средства их диагностики их развития, а также называет методики, которые могут помочь в ориентации педагогических кадров на продуктивное педагогическое взаимодействие с детьми.

Подано до редакції 16.10.2008 р.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук, доц. Акімовою О.В.

□ 2008

Якименко С.І.

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми у загальному вигляді... Педагог-майстер є носієм людської культури в її інтелектуально-естетичному вияві. Естетична культура особистості як продукт, витвір людського розуму нерозривно пов'язана з творчою естетичною діяльністю через спільний результат: формування естетичного відношення до світу, розвиток естетичного світосприйняття. Духовна, естетична насолода від процесу переживання своєї діяльності підіймає особистість над дійсністю, дозволяє сприймати навколишній світ з позицій мудрості, краси, людяності і спрямовувати свою творчу енергію на вищу мету – безкорисливий пошук краси, створення нових цінностей культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблеми естетичної культури в цілому знайшли своє відображення в працях Є.Зейлігер-Рубінштейн, М.Кагана, О.Пірадова, С.Савіної, В.Скатуричкова, П.Соболева. Естетична культура особистості висвітлена в роботах В.Бутенка, Н.Дмитрієвої, Л.Зеленова, К.Кантора, М.Киященка, Л.Когана, Н.Крилової, О.Ларміна, М.Лейзерова, Л.Новікової, Г.Петрової, О.Рудницької, В.Селіванова, Л.Столочича. Естетичний вплив мистецтва на формування особистості досліджено Д.Антоновичем, Л.Виготським, М.Гончаренком, Н.Джидар'ян, В.Зінченком, О.Киричуком, Г.Костюком, О.Леонтьєвим, К.Платоновим, С.Рубінштейн, Б.Тепловим, Д.Узнадзе, Б.Юсовим, П.Якобсоном [3; 5].

Вивчення проблеми показало недостатність досліджень, спрямованих на формування культури майбутніх учителів початкових класів.

Об'єкт дослідження: процес підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування етико-естетичної основи педагогічної майстерності майбутнього вчителя.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування організації методичної роботи і технології її реалізації в процесі формування етико-естетичної основи майбутніх вчителів початкових класів.

Нами були поставлені такі завдання:

1. Визначити сутність, зміст, етапи та педагогічні умови етико-естетичного формування основ педагогічної майстерності.
2. Обґрунтувати критерії, показники та рівні етико-естетичної культури майбутнього вчителя початкових класів

Виклад основного матеріалу дослідження... Педагогічна діяльність учителя початкових класів повинна мати естетичну спрямованість. Естетична культура, впливаючи на характер педагогічної діяльності, орієнтує педагогічний процес на естетичну взаємодію з навколишнім світом, дозволяє включити особистість у творчу естетичну діяльність [4].

Естетичні основи педагогічної майстерності вчителя, на нашу думку мають таку структуру:

1. Естетична культура:

а) естетична свідомість:

естетична спрямованість особистості (постановка і вирішення завдань естетичного виховання школярів, розвиток мотиваційної сфери до естетичної діяльності, формування естетичного відношення до дійсності, створення естетичного образу світу);

естетичний світогляд, широка ерудиція, естетичний кругозір.

б) естетична діяльність:

естетичний досвід (знання, думки, уміння, естетичні здібності вчителя);

естетичне ставлення до мистецтва, професії педагога;

творчі дії пізнання й створення естетичних цінностей у музично-педагогічній діяльності.

2. Естетична спрямованість педагогічної діяльності:

естетична спрямованість спілкування;

естетична спрямованість взаємодії вчителя й учнів;

естетична спрямованість педагогічних дій (розвиток уміння переживати й оцінювати емоційно-художні об'єкти, твори мистецтва з точки зору естетичного ідеалу);

естетичне вирішення педагогічних ситуацій і педагогічних завдань.

3. Досвід естетичної педагогічної діяльності:

уміння емоційно-образно викласти навчальний матеріал;

уміння вибудувати драматургію уроку;

уміння створити художній образ уроку;

уміння створити естетичний образ педагогічної дії;

уміння переживати й оцінювати власні педагогічні дії [4].

Мистецтво має особливу значущість у процесі естетичного виховання студентів, бо його твори являють конкретно-почуттєву образність, наочність, яскравість, виразність. Воно є могутнім засобом виховання людини – прямою функцією спілкування людей, поширює межі сфери людського спілкування за рахунок нової його форми. Отже, у процесі естетичного виховання майбутніх вчителів, згідно дослідження, слід врахувати такі функції мистецтва, як пізнавальна, естетична, гедоністична, аксіологічна, комунікативна, соціальна, семіотична, світоглядна.

Специфічною особливістю мистецтва є мислення в образах, умовність, асоціативність, метафоричність та ін., що має безпосереднє відношення до вчителя молодших класів, який повинен відтворити це на вербальному рівні.

Ми розглядаємо естетичне виховання майбутнього вчителя молодших класів засобами мистецтва як послідовну взаємодію суб'єктів виховання в процесі естетичного пізнання й різноманітної мистецтвознавчої та мовної діяльності, спрямованих на прояв художньо-естетичних інтересів, потреб та ціннісних орієнтацій; нагромадження художньо-естетичного досвіду, реалізацію самостійних творчих можливостей, що визначають естетичне ставлення до мистецтва та дійсності. Таке сприймання процесу естетичного виховання дозволяє робити більш досконалим розвиток естетичних переживань, естетичної оцінки, та естетичних суджень, а також формування вміння вести художньо-естетичний аналіз творів мистецтва.

До найбільш значущих функцій естетичного виховання слід віднести пізнавально-освітню, розвивальну, організаційно-педагогічну, культурно-соціальну, психологічну. Теоретичний аналіз (І.Зяюн, Б.Лихачов, Г.Падалка, Г.Шевченко) та експертна оцінка складових естетичної вихованості зумовили такі її компоненти: освітній, емотивний, професійно-педагогічний, естетико-філологічний і соціокультурний [5].

До критеріїв естетичної вихованості студентів ми відносимо: широту естетичних інтересів, у тому числі – у сфері мистецтва; здатність визначати роль твору мистецтва в ситуації діалогу культур; наявність відповідної системи естетичних ціннісних орієнтацій (у тому числі й у мистецтві); уміння адекватно оцінювати художній твір; здатність розуміти естетичні особливості слова в різних його контекстах (проявах); навички використовувати естетичне знання в самостійній художньо-творчій діяльності; уміння репрезентувати смислові й художні особливості твору мистецтва відповідно до кращих зразків естетики слова; здатність визначати відповідність творів мистецтва лінгвістичній темі.

Естетичне виховання майбутнього вчителя може здійснюватися й у некерованому потоці випадкових стосунків у структурі вищого педагогічного навчального закладу, однак ми вважаємо, що естетична особистість повніше й ефективніше формується в спеціально створеній системі, під якою розуміємо "сукупність послідовних, взаємозалежних, керованих викладачем естетичних впливів на учнів як засобами мистецтва, так і самим життям, що сприяють формуванню естетичних потреб, почуттів, художніх смаків і поглядів" (В.Шацька). Структурні частини

розробленої системи естетичного виховання майбутнього вчителя молодших класів засобами мистецтва введені на рівні багатоаспектних зв'язків, реалізованих у таких умовах:

- інтеграція мистецтва у всі форми професійної підготовки спеціалістів;
- дотримання принципів діалогу культур;
- створення багатогранного художньо-естетичного середовища, "естетичної логосфери" у процесі викладання дисциплін, що вивчаються;
- реалізація системи поетапної естетичної підготовки майбутнього вчителя засобами мистецтва.

Крім того, ми вважаємо доцільним використовувати в естетичному вихованні інноваційні технології, у тому числі й комп'ютерні; розвивати самостійність студентів, що сприяє їх участі в художньо-творчій діяльності, а також підвищувати естетичну компетентність викладачів університету [6].

Розробивши естетичні аспекти – аксіологічний; культурологічний; антропологічний; синергетичний, в організації системи ми керувалися визначеними в науці мета-принципами. Крім названих в педагогічних дослідженнях (Г.Петрова, Л.Хомич) принципів цілісності, інтегративності й структурності, ми вважаємо значущими в умовах нової освітньої парадигми вищої школи України й такі принципи, як етапність процесу естетичного виховання в контексті безперервної вищої освіти; загальність естетичного виховання; динамічність і плюралізм змісту і форм естетичного виховання; принцип естетики всього студентського життя.

Мистецтво за своєю суттю – явище універсальне, однак характер його сприйняття ("споживання") – індивідуальний. Особливості використання видів мистецтва в естетичному вихованні вчителів молодших класів відрізняються від такої ж роботи зі студентами інших факультетів. Критерії добору видів мистецтва для естетичного виховання майбутніх вчителів молодших класів: орієнтують переважно на такі види мистецтва, як література, театр, кіно, музика, живопис, декоративно-прикладне мистецтво.

Сьогодні обмежені знання студентів з естетики і мистецтва, практично відсутні інтереси й потреби в естетичному самовихованні, у розширенні матеріальних умов естетичного пізнання. Недосконалі вміння студентів асоціювати мистецтво із сучасною соціокультурною ситуацією; емотивні установки майбутніх учителів на класичне мистецтво зв'язані найчастіше з досягненнями минулого, а сучасне мистецтво співвідноситься в їхній свідомості переважно зі здобутками "масової" культури. На жаль, студенти практично не знають національного й регіонального мистецтва, не виявляють умінь адекватно оцінювати художній твір. Студенти недостатньо орієнтовані на діалогічні форми роботи в умовах діалогу української та російської культур.

Також інформованість майбутніх учителів у різних видах мистецтва неоднакова. Сучасні студенти недостатньо знають живопис, невідомі їм художники рідного краю, так само слабко інформовані вони в скульптурі й архітектурі. Багато хто не знає цього виду мистецтва взагалі, майбутні вчителі молодших класів не відвідують театр. Кіно як вид мистецтва "взаємодіє" з глядачем через телевізійний екран, це свідчить про те, що студенти "споживають" найчастіше "масову" неякісну телепродукцію, що призводить до консервації примітивізму, емоційного сприйняття, характерного для цього вікового періоду. Крім літератури, музика – вид мистецтва, який за сучасних умов можна вважати одним з основних джерел пізнання прекрасного студентами. Ставлення до естетичних пріоритетів схожі в поглядах студентів як чоловічої, так і жіночої статі: їх однаково не цікавить декоративно-прикладне мистецтво, мало цікавить живопис; однакові пристрасті у студентів до музики та кіно. Інші позиції відрізняються: танець, театр – "жіноче" мистецтво; чоловіки є прихильниками графіки, архітектури, скульптури.

У практико-педагогічній реалізації етапності естетичного виховання в межах системи припускає: рівнобачне включення студентів в аудиторну, позааудиторну і художньо-творчу діяльність, органічно з'єднану з неекспериментальними формами естетичного виховання; експлікацію особистісної професійної орієнтації майбутніх учителів молодших класів, їхнього соціокультурного статусу.

Ключовими позиціями для поетапного естетичного виховання ми вважаємо такі: осмислення і формування потреб студентів в одержанні знань про мистецтво; розвиток потреб у набутті навичок впровадження естетичного і мистецтвознавчого компонента в навчальні предмети; усвідомлення значущості естетичної діяльності і, як наслідок – інтелектуально-емоційний розвиток особистості студента; розуміння особливостей ретрансляції своїх естетичних позицій в умовах професійної діяльності. Названі параметри естетичного виховання студентів відповідно до трьох центрів певною мірою умовні. Це своєрідна естетико-педагогічна модель, що допомагає викладачеві-вихователю, кафедрам у цілому, усвідомити логічну послідовність усього процесу естетичного виховання.

Ефективним засобом формування естетичної культури особистості, на нашу думку, є декоративно-ужиткове мистецтво, оскільки воно оточує людину у повсякденному житті та в свята, відображає певні етапи розвитку народної творчості.

Аналіз мистецтвознавчої літератури засвідчив, що немає єдиного підходу до вживання термінів "декоративне", "декоративно-прикладне", "декоративно-ужиткове" мистецтво. Зокрема, Ю.Борев окремо говорить про прикладне мистецтво, що втілюється в предметах побуту, і декоративне, як естетичне освоєння усього середовища [1]. В.Ванслов підкреслює, що різниця між "прикладним" і "декоративним" обумовлена типом художньої діяльності: прикладне мистецтво тягнє до праці, декоративне – до гри. Домінантами кожного з основних видів

художньої творчості є: речова ужитковість для прикладного (тому, власне, воно і називається "мистецтвом ужитковим"), краса для декоративного (його називають "мистецтвом прикрашення").

Декоративно-ужиткове мистецтво – це галузь мистецтва, яке художньо-естетично оформлює предметне середовище, створене людиною, і відображає її предметно-декоративний світ.

Засоби декоративно-ужиткового мистецтва поділяють на виразні та семантичні або зображувальні. Виразні засоби, як емоційно-художні, включають в себе фактуру, текстуру, колір, графічність, пластичність та ажурність; зображувальні засоби, як носії функціонально-ужиткової інформації, – знак, символ, метафора, алегорія, емблема. Не заперечуючи попередній розподіл, окремо виділяємо художні засоби, до яких відносимо колір, форму, композицію. Вони сприяють повній передачі художнього образу твору. На нашу думку, засоби декоративно-ужиткового мистецтва не існують самостійно, а тісно взаємодіють, створюючи художньо-досконалі предмети побуту. В той же час, кожен окремий засіб декоративно-ужиткового мистецтва не має в собі такої виховної сили, як їх єдність. Тому формування естетичної культури особистості здійснюється не під впливом окремого засобу, а завдяки декоративно-ужитковому мистецтву в цілому.

Все це свідчить про те, що декоративно-ужиткове мистецтво відіграє досить вагомую роль у художньо-естетичному вихованні молодого покоління, слугує однією з перших сходинок у пізнанні ними естетичних закономірностей навколишнього світу. Тому важливо, щоб майбутній учитель початкових класів мав достатній рівень естетичної культури, що становить основу його готовності до використання надбань естетизованого народного побуту, творів народного мистецтва для повного розкриття індивідуальності, неповторності людської особистості.

Література

1. Боров Ю.Б. Эстетика. – 3-е изд. – М., 1981. – 399 с.
2. Бутенко В.Г. Естетичні орієнтири педагогічної праці // Етноестетика праці вчителя. – К., 1995. – С.7-12.
3. Васьков Ю.В. Комунікативна компетентність учителя // Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – № 1. – С.44-46.
4. Гарбузенко Л.В. Етапи формування естетичної культури вчителів початкових класів // Вісник Черкаського університету. Випуск 8. Серія: Психолого-педагогічні науки. – Черкаси, 1998, – С. 50-54.
5. Зязюн І. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. – К., 2000.
6. Савченко О.Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів // Підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах нової структури і змісту початкової освіти: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Полтава, 2001.

Анотація

У статті автор розглядає питання формування естетичної культури майбутнього вчителя засобами мистецтва.

Аннотация

В статье автор рассматривает вопрос формирования эстетической культуры будущего учителя средствами искусства.

Подано до редакції 16.10.2008 р.